

Lluís Martínez Sistach

Un cardenal es confessa

Proa

LLUÍS MARTÍNEZ SISTACH

CARDENAL DE BARCELONA

UN CARDENAL ES CONFESSA

CONVERSES AMB EL PERIODISTA
JORDI PIQUER QUINTANA

Pròleg del cardenal Gianfranco Ravasi

Proa

Proa
Col·lecció Perfils

Primera edició: febrer del 2017

© Lluís Martínez Sistach, Jordi Piquer Quintana, 2017

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions SLU, Proa
Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-662-6
Dipòsit Legal: B. 1.279-2017
Composició: Víctor Igual, SL
Impressió: CPI (Barcelona)

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

L'IMPACTE DEL PAPA FRANCESC

El dia 11 de febrer de 2013, vós éreu a la casa d'exercicis espirituals de Tiana, reunit amb els altres bisbes de Catalunya, però vàreu deixar la reunió per atendre, a les 13.15 hores, els mitjans informatius al palau episcopal, dues hores després d'haver-se fet pública la renúncia de Benet XVI. Expliqueu-nos com van rebre els bisbes catalans la sorprenent notícia.

Ho recordo molt bé. Els bisbes de Catalunya dedicàvem aquell matí a un recés espiritual, a la casa d'exercicis de Tiana, reflexionant sobre l'Església, dirigit pel professor de la Facultat de Teologia, doctor Joan Planellas, actualment degà d'aquesta Facultat. Tot just havíem iniciat el recés, va entrar el meu secretari i em va demanar que sortís de la sala per un assumpte molt important. Vaig sortir i a l'aparell telefònic hi havia el meu delegat diocesà de mitjans de comunicació i em va dir lacònicament: «el papa Benet XVI ha renunciat». No me'n podia fer la idea, però li vaig demanar que ho confrontés i em va confirmar la veracitat de la notícia. El Papa havia renunciat. Una cosa insòlita des de feia sis-cents anys. La notícia era tan de pes que permetia interrompre el recés espiritual dels devots bisbes. Els vaig donar la notícia i vàrem intercanviar unes primeres impressions. Ens costava creure-ho, atès que era una iniciativa innovadora. Però, quan ens vàrem refer de la notícia, ens va semblar coherent amb l'espiritualitat i personalitat de Ratzinger. Els bisbes van considerar convenient que jo deixés el recés i tornés a l'arquebisbat per tractar amb

els periodistes. Recordo que els bisbes em van dir que havia entrat pàl·lid a la sala, devia ser per la transcendència de la notícia i potser també perquè era inesperada.

Què sentíeu quan vàreu redactar la comunicació de vint línies que vàreu llegir aquell matí davant els periodistes?

Crec recordar que vàrem ser els primers a convocar els mitjans de comunicació en una improvisada conferència de premsa per informar de la renúncia del papa Benet XVI. Vaig preparar una nota que vaig llegir en català i castellà al petit atri de les pintures d'estil romànic de l'arquebisbat. Què sentia quan vaig redactar la nota? Que l'Església vivia aquell matí un fet històric i que potser obria un nou estil de l'exercici del ministeri del successor de Pere.

Recordo molt bé com, quan vaig acabar la lectura que vaig fer de la nota en català i en castellà, alguns periodistes volien fer-me preguntes sobre el significat d'aquest gest de Benet XVI i altres aspectes. Els vaig dir que no estava en condicions de contestar-los perquè la notícia de la renúncia m'havia agafat per sorpresa i encara no l'havia paït. Realment era així, i els periodistes ho van entendre molt bé.

Us cito les paraules que vàreu dir aquell dia: «Aquesta decisió que ha fet pública avui el Sant Pare és coherent amb alguna manifestació que ja havia fet en el sentit que, si considerava més endavant que no podia realitzar degudament el seu ministeri petrí, renunciaria». Tres anys després, a la vista dels fets viscuts per l'Església, com valoreu aquella decisió de Benet XVI? Creieu que ha introduït una reforma molt moderna a la tradició del papat vitalici i que ha obert el camí a una praxi de renúncia quan flaquegen les forces per exercir el servei del bisbe de Roma a la seva diòcesi, a l'Església universal i al món?

Al text de la renúncia que Benet XVI va llegir en llatí aquell 11 de febrer de 2013, a la Sala del Consistori, hi figuren dos

adverbis: «bé» i «adequadament». De manera conscient, i suposo que després de moltes pregàries i potser d'algunes consultes, el Papa va arribar a la conclusió que ell no podia continuar realitzant el servei de bisbe de Roma i successor de Pere «ni bé ni adequadament», i per això va renunciar. Aquest gest de Benet XVI manifesta la seva coherència, la seva valentia i la seva humilitat. No era fàcil per al Papa reconèixer que ja no tenia les forces suficients per continuar el seu ministeri al servei de l'Església universal.

Penso que amb la seva renúncia conscient i lliure s'ha obert una nova manera d'acabar l'exercici del ministeri de Papa i ha emprat el dret a la renúncia que la normativa de l'Església sempre ha reconegut als pontífexs. Hi ha dos factors que segurament van aconsellar la renúncia: la presència constant de la televisió amb els primers plans de la persona del Papa i l'estil missioner dels successors de Pere que viatgen per anar a les perifèries geogràfiques de l'Església catòlica, estesa d'orient a occident.

És curiós constatar que, recentment, els Papes que han estat elegits més grans, són els que han propiciat gestos més innovadors: Joan XXIII convocant un Concili ecumènic i Benet XVI renunciant al seu ministeri de bisbe de Roma i successor de Pere. Com recordeu les vostres trobades amb Benet XVI, el Papa que us va nomenar cardenal? En alguna fotografia d'una de les audiències que us va concedir se us veu a vós mostrant-li un llibre artístic sobre la Sagrada Família.

Totes les audiències privades que em va concedir foren trobades en què et senties acollit amb afecte i fraternitat. Té un cor molt càlid i afectuós. No tenia cap pressa. Recordo que en una d'aquestes audiències privades, de les últimes, em va estranyar que abans de ser rebut pel Papa, el secretari em va dir que seria més curta, d'uns quinze minuts. Ja havia observat que la visita que havia d'entrar darrere meu ja s'estava espe-

rant. Però l'audiència va durar quaranta minuts, fins que el secretari va entrar al despatx del Papa per recordar-li que esperaven altres visites. S'interessava per tot el que li comunicaves i sempre donava algun consell, fruit del seu interès pel bé de l'Església i de la seva saviesa. En aquestes audiències sempre li parlava molt o poc del temple de la Sagrada Família i d'Antoni Gaudí, cristià exemplar i arquitecte singular, amb la finalitat d'anar preparant la meua invitació perquè el Papa vingués a Barcelona a dedicar aquest temple. Aquesta fotografia a què fa referència en la seva pregunta forma part d'un llibre sobre la Sagrada Família amb meravelloses fotografies i excel·lent text, que li vaig oferir en una de les audiències. Però, lògicament, parlàvem de l'arxidiòcesi, de l'Església, d'allò que és social, cultural i institucional del nostre país. Sempre va mostrar molt d'interès.

Per a un bisbe, poder trobar-se personalment amb el Papa en una audiència privada és molt important perquè el Senyor va confiar a Pere que confirmés en la fe també els bisbes i perquè es necessita el consell i l'orientació del bisbe de Roma i successor de Pere sobre qüestions importants de la vida de la diòcesi. Aquestes audiències privades s'agraeixen moltíssim.

A mi m'agradava tenir una audiència privada amb el Papa un cop l'any. Desitjava explicar-li la vida i l'activitat de l'Església de Barcelona i de la pastoral que realitzaven els bisbes de les diòcesis catalanes. Considero que el successor de Pere convé que conegui la realitat de les Esglésies escampades pel món. El fet que Benet XVI havia estat per uns anys bisbe de l'arxidiòcesi de Munic, donava una sintonia especial a la conversa sobre els problemes, els reptes i les esperances que teníem a l'arxidiòcesi de Barcelona i al treball pastoral conjunt en la tasca de la nova evangelització que el Papa havia proposat a tota l'Església.

La vostra biografia personal i la història de Barcelona estan units a la figura de Benet XVI, sobretot per tot allò que es va viure els dies 6 i 7 de novembre de 2010: la visita a Barcelona per la dedicació de la Sagrada Família. Com es va gestar aquell viatge del Papa a Espanya, que va ser compartit per Santiago de Compostel·la i Barcelona?

Estic molt satisfet d'aquella històrica visita. Mai no m'ho havia imaginat. Però la Providència té els seus camins per a cadascú. Els barcelonins teníem la convicció que la construcció del temple de la Sagrada Família duraria i duraria molts i molt anys. Va començar l'any 1882! Però un dia vaig tenir com una inspiració: vaig pensar que, si es podien cobrir les naus del temple, ja es podrien dedicar al culte. Vaig parlar amb els arquitectes de la Fundació responsable de la construcció del temple —presidida per l'Arquebisbe de Barcelona— i em van dir que ja es podien cobrir les naus. Els vaig dir que ho fessin i vaig començar a preparar amb més intensitat la invitació del papa Benet XVI, perquè fos ell qui presidís la dedicació d'aquest temple singular per la seva extraordinària bellesa, per la seva originalitat i per la seva riquesa teològica, catequètica i ecològica. Vaig aprofitar una audiència privada per convidar formalment el Papa. El Papa va acollir la invitació amb molt d'interès i receptibilitat, però normalment no es dóna una resposta en el mateix moment.

Avui l'Església pot realitzar —a diferència del temps del Renaixement italià— molt poques obres com la de la Sagrada Família de Barcelona per falta de mitjans econòmics. Pensava que convenia que fos el Papa qui la dediqués litúrgicament i que així seria l'Església que d'alguna manera l'oferiria també al món de l'art i de la cultura perquè es pogués gaudir de la seva bellesa.

Però penso que allò que va moure més el Papa a acceptar la meua invitació va ser la sintonia que va descobrir entre la seva concepció teològica d'una església o temple, que és per a

la celebració de l'eucaristia, i la mateixa concepció que tenia Antoni Gaudí en projectar el temple de la Sagrada Família. Jo li vaig explicar que en tot el temple hi havia només un altar, una sola seu, un sol ambó per a la celebració de l'eucaristia. Cal dir que el nostre arquitecte, que va començar a treballar en el temple el 1883 i va morir el 1926, es va avançar a continguts litúrgics del Concili Vaticà II celebrat a Roma de 1962 a 1965. La decisió de Benet XVI d'acollir la meva invitació va ser una decisió molt personal seva, atesa la seva edat i l'intens calendari de viatges que tenia.

En convidar formalment el Papa a venir a Barcelona, em van dir que guardés reserva d'aquesta invitació. Vaig guardar secret absolut per evitar comentaris de tota índole que s'haurien fet si el Papa no hagués pogut venir a Barcelona. Però un dia va arribar la boníssima notícia: el Papa havia acceptat la meva invitació i vindria a Barcelona durant l'any 2010. Recordo que el secretari d'Estat em va trucar per telèfon per concretar la data. Va començar oferint-me el mes de maig, però era massa precipitat per poder preparar la visita com calia. Em va oferir finals de juny, que a la mateixa dificultat abans exposada s'unia que la data coincidia amb el final de curs i exàmens en els centres docents i la dificultat de disposar de voluntaris. Finalment, em va oferir el mes de novembre. No hi havia una altra alternativa, però temia el fred, la pluja, etc., tot i que vaig veure que era la més convenient. Em va dir que era el diumenge 7 de novembre. Antoni Gaudí deia que a la Sagrada Família tot era providencial: el 7 de novembre de 1982, diumenge, Joan Pau II va visitar el temple de la Sagrada Família. Casual o providencial?

Quan em van comunicar que el Papa havia acceptat la meva invitació, em van demanar que fos reservat, perquè s'havia de comunicar al govern espanyol. La comunicació la va fer el nunci apostòlic Renzo Fratini a la vicepresidenta del govern espanyol, María Teresa Fernández de la Vega. El go-

vern va acceptar plenament aquesta visita, però va indicar que, coincidint amb la celebració de l'Any Jacobeu, convindria que visités Santiago de Compostella, visita que s'havia descartat anteriorment. La invitació per visitar Barcelona va permetre a Santiago de Compostella que el papa Benet XVI visités aquella ciutat una part del dia 6 de novembre, aprofitant el viatge que va fer a Barcelona per pernoctar-hi i passar-hi tot el dia 7 de novembre.

Aquell dia 7 de novembre de 2010 va ser un gran dia per a Barcelona. Vós ja us vàreu traslladar a Santiago de Compostella per rebre el Papa quan trepitgés sòl espanyol i el vàreu acompanyar en el vol cap a Barcelona com a membre del seguici pontifici. Algun record d'aquell vol?

El dia 6 de novembre jo vaig estar a Santiago de Compostella per acollir amb els altres bisbes espanyols el papa Benet. Recordo molt bé que alguns d'aquests bisbes aquell matí em van dir que em veien molt tranquil. Certament ho estava i els donava la raó: havíem preparat la visita del Sant Pare a Barcelona tan bé com vàrem saber i el Papa es presenta sempre com un pastor que és molt ben acollit per tots.

Vaig tornar de Santiago de Compostella a l'avió del Papa per poder-lo acollir a la seva arribada a la Ciutat Comtal. Barcelona acollia amb il·lusió el Papa. Per als catòlics i crec que per a tots els barcelonins, aquesta visita del papa Ratzinger va ser un esdeveniment ciutadà i també per a tota l'arxidiòcesi metropolitana de Barcelona i de la resta de les diòcesis. Tinc un bon record de la seva arribada a Barcelona la nit del dia 6. La plaça de la Catedral era plena de joves que portaven tota la tarda esperant el Papa i resant per ell. No estava previst en el protocol del viatge que sortís al balcó de l'arquebisbat per saludar-los. Però en veure aquells joves, ho vaig indicar al Papa i va acceptar gustosament sortir al balcó que dóna a la plaça. Va ser una manifestació d'alegria desbordant de tants joves

que va omplir de satisfacció el Papa i també a mi, que estava al seu costat.

El Papa es va allotjar a casa vostra, a la residència episcopal. Crec recordar que Joan Pau II, el 1982, no va pernoctar a Barcelona, sinó que a última hora del dia va partir per via aèria cap a València, on tenia diversos actes el dia següent. Què se sent en tenir el Papa com a hoste?

Mai no havia ni imaginat ni pensat que un dia podria tenir a casa un Papa. Què vaig sentir? Molta satisfacció i molta pau. Benet XVI inspirava pau i facilitava el fet d'estar al seu costat. Quan el cotxe va arribar a l'arquebisbat, li vaig dir que era a casa seva, que desitjàvem que estigués molt bé en la seva estada a Barcelona i que estàvem plenament a la seva disposició. No era un hoste, perquè era el Papa, el pare i el germà gran i era a casa.

Després de saludar els joves des d'un balcó de la sala principal de l'arquebisbat, vaig acompanyar el Papa a la capella, situada al costat de la seva habitació, on va romandre uns moments en pregària. Jo, en aquells moments, vaig demanar al Senyor que tota la visita que iniciava Benet XVI fos una visita pastoral en bé de la ciutat de Barcelona i de la vida cristiana dels diocesans. El Papa es va retirar per descansar, però va aprofitar la terrassa de la seva habitació per fer una passejada abans d'anar a dormir.

Tant l'esmorzar del dia 7 de novembre com el dinar d'aquest mateix dia van ser moments de molta fraternitat i simpatia, parlant de la visita apostòlica, de la celebració litúrgica de la basílica de la Sagrada Família i de la seva bellesa singular i del seu simbolisme religiós excepcional.

El Papa visitava Catalunya i jo desitjava oferir-li cuina catalana en el menjar. Vaig demanar al president del gremi de pastisseria si podien preparar una «mona» de xocolata que reproduís la façana del Naixement de la Sagrada Família per

poder presentar-la al Papa en el moment de les postres i explicar-li aquesta tradició molt unida a la Pasqua. Quatre professionals van elaborar aquesta «mona», de proporcions considerables, i ells mateixos al final de l'àpat la van oferir a Benet XVI, que una hora abans havia contemplat la mateixa façana en la dedicació de la basílica, en resar-hi l'Àngelus. El Papa va quedar meravellat de l'obra d'art en xocolata que havien aconseguit aquells il·lusionats professionals. Per voluntat del mateix Papa, aquesta «mona» es conserva al Museu de la Xocolata, de Barcelona.

En alguna ocasió heu esmentat el que li vàreu dir al Papa durant el dinar del 7 de novembre al palau episcopal.

En el dinar del dia 7, acabada la celebració de la dedicació de la basílica de la Sagrada Família, el Papa em va dir —jo estava a la seva dreta— que de la celebració litúrgica del matí li n'havia quedat un record inoblidable. I ha estat així perquè les vegades que he estat amb ell m'ho ha recordat. Va ser una celebració bellíssima i molt participada. Crec que a tots els que vàrem estar en aquella celebració ens n'ha quedat també un record inoblidable. Un cardenal que va participar en la celebració, molt vinculat al Papa i amic meu, em va dir que si estigués a punt la causa de beatificació d'Antoni Gaudí, Benet XVI aniria a Barcelona per presidir la celebració de beatificació. Era una impressió d'aquest cardenal en veure com va impactar en el Papa la celebració de la dedicació, per la bellesa i simbologia de la basílica i per la vida del seu genial arquitecte Antoni Gaudí.

Anem a l'acte de la dedicació de la Sagrada Família. El teòleg Josep M. Rovira Belloso va escriure a «Vida Nova» que el Papa es va mostrar en gran sintonia amb l'entorn creat per Antoni Gaudí, va presidir la cerimònia amb una gran unció i pietat i va donar un exemple del que s'ha anomenat «ars celebrandi», o l'art de presidir i celebrar bé una cerimònia religiosa.

Aquest lúcid teòleg i bon amic té molta raó amb aquestes afirmacions. La dedicació de la basílica de la Sagrada Família va ser una celebració litúrgica magnífica. En una audiència que em va concedir Benet XVI poc abans de venir a Barcelona, li vaig dir que Antoni Gaudí deia que a la Sagrada Família tot era providencial i vaig comentar al Papa que era així, ja que quan la gent preguntava a Gaudí qui acabaria aquell grandios temple projectat, l'arquitecte contestava que ho acabaria sant Josep, perquè l'Associació de Devots de Sant Josep era l'entitat que promovia la construcció del temple. I li vaig dir al Papa que es complia el que va dir Gaudí, ja que el Papa que ha acabat el temple per dedicar-lo al culte porta Josep per nom de baptisme: Joseph Ratzinger. El somni del nostre «arquitecte de Déu», com el de tots els constructors de catedrals, era representar en un temple la Jerusalem celestial, la ciutat nova i santa, que, com diu l'Apocalipsi, baixarà del cel, venint de Déu, com una núvia abillada per al seu espòs, inspirant-se també en la visió del profeta Ezequiel (capítol 47) relativa al temple de la nova Jerusalem.

Aquest somni de Gaudí es va fer realitat d'una manera especial en la celebració eucarística de la dedicació del temple de la Sagrada Família, reunida l'assemblea litúrgica presidida pel successor de Pere, amb la participació de 19 cardenals, 23 arquebisbes, 70 bisbes i un miler de sacerdots concelebrants, juntament amb una multitud de la resta del poble de Déu, amb la proclamació de la Paraula de Déu, l'expressiu ritu de la dedicació, la lloança al Senyor de la glòria, l'encens, els cants cantats per tota l'assemblea, etc.

Recordo que el portaveu pontifici, el P. Federico Lombardi, en una conferència de premsa, aquell migdia, va dir que la celebració del matí havia estat l'expressió més solemne, més articulada entre l'home i Déu que havia vist durant els cinc anys de pontificat de Benet XVI. En el marc esplèndid de la basílica, aquell diumenge al matí vàrem poder gaudir de l'*ars*

celebrandi (l'art de celebrar), que es va aconseguir mitjançant el celebrant principal, el ritu de la dedicació riquíssim en símbols, l'artista Antoni Gaudí, el seu temple originalíssim i únic al món, i l'assemblea activa i participant, durant tres hores, escrivint un bellíssim himne de lloança i glòria a Déu, que ens va fer pregar la litúrgia del cel.

No puc deixar de preguntar-vos per la visita del papa Benet a una obra social de l'arxidiòcesi de Barcelona, l'Obra del Nen Déu, dedicada a persones de totes les edats que pateixen disminucions, sobretot nens i joves.

Quan Benet XVI va decidir presidir la dedicació de la Sagrada Família, li vaig demanar que visités a la tarda una institució dedicada —com tantes al nostre país— a infants i a joves amb dificultats, especialment amb síndrome de Down. És l'Obra Social «Nen Déu». És una Fundació canònica que es va crear a Barcelona a finals del segle XIX i està prestant un meravellós servei a més de dues-centes famílies amb poca capacitat econòmica.

Recordo que quan vaig demanar al Papa que presidís la dedicació del temple de la Sagrada Família, els seus col·laboradors més immediats em van dir que si el Papa ho acceptava, la seva visita es limitaria a l'acte de la dedicació. Però quan el Papa em va dir que venia a Barcelona, em vaig atrevir a demanar-li aquesta visita a l'Obra Social «Nen Déu» per tres raons: la primera, perquè la sumptuositat de la basílica de la Sagrada Família es completava molt bé amb la visita al «Nen Déu», que, si bé era una visita a aquesta institució, d'alguna manera era una visita a totes les obres i institucions de l'Església que realitzen una necessària i excel·lent tasca al servei de les persones i grups més necessitats. Tenia una altra raó: l'Església es pronuncia a favor de la vida humana des del primer moment de la concepció i aquesta visita era com un dir el Papa a aquests dos-cents pares: «Gràcies per haver donat la

vida als vostres fills i per estimar-los i cuidar-los». La tercera raó era pensant en el papa Ratzinger, que era considerat com un intel·lectual, distant, fred. En realitat, quan un hom s'acosta a la seva persona, no és així. T'acull, et dedica temps i afecte. Té un cor, com ja he dit abans, molt afectuós. I on podria aparèixer millor aquesta imatge de Benet XVI? Enmig d'aquests nens i joves que són simpàtics i afectuosos. I així va ser. Va ser una visita entranyable i molt emotiva. Vaig haver d'esforçar-me perquè no em caiguessin les llàgrimes de les emocions que vàrem viure en aquesta visita a «Nen Déu». El Papa es va emocionar, va trencar tot el protocol i va signar al llibre de l'entitat. No podia ser d'altra manera, ja que fins i tot li varen cantar una cançó en alemany. Tot un rècord que expressava l'entusiasme amb què van rebre aquesta visita tots els que formen aquesta comunitat del «Nen Déu», Patronat, alumnes, taller i residència, religioses i personal docent i administratiu.

El patronat de la Fundació va presentar al Papa un projecte de construcció d'una residència amb nombre suficient d'habitacions per allotjar els joves i adults que freqüenten el taller ocupacional de la institució, especialment quan falten els seus pares. Portaria el nom de Benet XVI. Era un projecte elaborat amb molta il·lusió tot i les possibilitats econòmiques limitades de la nostra Fundació. A això s'hi ha afegit la crisi econòmica amb molts retalls d'ajudes per part de l'Administració pública. L'any passat vàrem poder aconseguir un ajut considerable d'una institució privada, gràcies a la qual pensem que pugui ser una realitat aquell projecte i puguem inaugurar amb l'esperança que des de Roma el papa emèrit Benet XVI pugui donar-nos la seva benedicció.

En realitat, aquesta visita, que vàreu preparar i cuidar extraordinàriament, ha introduït una pràctica nova en els viatges pontificis, la visita a obres socials o assistencials.

De tal manera va agradar aquesta visita al Papa i als organitzadors dels viatges papals que, a partir d'aquesta experiència, el Papa en els viatges visita centres similars. El viatge següent de Benet XVI va ser a Madrid amb motiu de la Jornada Mundial de la Joventut. El Papa va visitar un centre similar al de Barcelona i en aquell acte vaig preguntar al senyor Gasbarri, encarregat dels viatges del Papa, si aquesta visita era per aquella de Barcelona, i em va dir que sí: «Questo è per quello». Podem dir que la visita de Barcelona, d'alguna manera, ha marcat estil.

Vós heu fet algunes visites al Papa emèrit a la seva casa-recés del Vaticà. Què us ha dit d'aquella visita seva a Barcelona?

Vaig visitar el Papa emèrit Benet a la seva residència del Vaticà. Va ser molt acollidor i cordial, i vàrem parlar de la basílica de la Sagrada Família. Tal com em va dir aquell diumenge de novembre a Barcelona, tenia un record inoblidable de la celebració litúrgica i es va confirmar per l'interès que va manifestar sobre l'estat actual de les obres de construcció dels exteriors de la basílica.

Li vaig fer una consulta, com a molt bon teòleg que és. En el projecte de Gaudí, la torre dedicada a Maria era una mica més baixa que les quatre dedicades als evangelistes que envolten la torre de Jesucrist, la més alta del temple. Segurament seria per algun factor estètic. Però considero que la torre de Maria, la Mare de Déu, ha de ser una mica més alta que la dels evangelistes. Li vaig demanar al Papa el seu parer i em va contestar: «senza altro», és a dir, «sense cap dubte». Com a president de la Fundació per a la construcció del temple, vaig demanar als arquitectes que fos així i així serà. Gaudí, per la seva devoció a la Mare de Déu sota les advocacions de Misericòrdia, Montserrat i Mercè, sens dubte ho contemplarà des del cel amb molt bons ulls.

Com a cardenal, vós vàreu entrar a la Capella Sixtina el 13 de març de 2013, per triar, aquell dia, el papa Francesc. Us puc preguntar què se sent en procedir a l'elecció en aquell marc tan històric i tan bonic?

Mentre avançava amb els altres cardenals en processó i en pregària cap a la Capella Sixtina, i especialment en el moment del jurament que prestem un rere l'altre, vaig sentir que participava en un esdeveniment importantíssim de l'Església: triar el Bisbe de Roma i successor de Sant Pere. Vaig sentir, també, que ens acompanyaven milions i milions de catòlics de tot el món amb la seva pregària perquè l'Esperit Sant ens il·luminés i ens ajudés. I vaig sentir, alhora, la fraternitat eclesial de tots els cardenals que participàvem en aquell esdeveniment en el Conclave.

El marc de la històrica i bellíssima Capella Sixtina, amb les pintures del judici final de Miquel Àngel, ajuda a actuar amb la màxima puresa d'intenció, buscant únicament el millor per al bé de l'Església i de la seva missió al servei de les persones i del món. L'Esperit Sant ens assisteix perquè cada cardenal elector actuï d'aquesta manera.

El temps que va durar el Conclave va ser per a mi un temps de silenci, de pregària i de reflexió centrat plenament en l'Església, en la missió que realitza i ha de realitzar en el món, en els grans reptes que presenta el món d'avui a les nostres generacions i a la mateixa Església i en l'ajuda que el successor de Pere que sigui elegit pugui prestar al món creat i estimat per Déu. Penso que el Conclave ha estat el moment de més transcendència que he viscut en la meua vida.

Déu n'hi do: el primer Papa llatinoamericà de la història i el primer Papa jesuïta. Digueu-nos com valoreu el que s'ha anomenat l'impacte de Francesc a l'Església i al món?

Realment, el papa Francesc ha impactat des del primer moment a l'Església i al món. L'Esperit Sant va suscitar per

primera vegada en la història de l'Església un Papa llatinoamericà —d'Argentina— i jesuïta. Ens va sorprendre als cardenals, a la Capella Sixtina, tot just elegit i, acceptant l'elecció, quan se li va preguntar quin nom prenia i va contestar: Francesc en memòria de sant Francesc d'Assís. És també el primer Papa que ha volgut dir-se Francesc. Jorge Mario Bergoglio no volia oblidar-se dels pobres i va agafar el nom del *poverello d'Assisi*. El matís que va fer en la seva resposta es deu al fet que essent jesuïta, podria interpretar-se que va agafar aquest nom en memòria d'algun sant Francesc jesuïta, com sant Francesc Xavier. Ha aportat un estil més propi de l'espiritualitat llatinoamericana, que ens sorprèn agradablement. Potser aquell impacte es deu també al fet que Francesc parla d'allò que interessa a la gent i ho fa amb un llenguatge que entén la gent. Així, l'«èxit» està assegurat. És molt important el seu estil de vida i d'actuació, que podem considerar de normalitat, i això és el que es desitja de les persones amb responsabilitats molt importants. I això em vaig atrevir a comentar-li a la meua primera audiència privada. És una persona normal que va voler anar a pagar personalment el seu compte al *Pensionato romano* de la seva estada els dies de les congregacions generals prèvies al Conclave, que vol portar ell mateix la seva cartera, etc.

Amb tot, cal dir que l'impacte obeeix també a continguts més substantius, com el seu desig de reforma de les estructures eclesials de l'economia de la Santa Seu i de la cúria romana, el seu desig d'una Església pobra i per als pobres i el seu compromís per una Església evangelitzadora, en sortida, samaritana i amb portes obertes. L'impacte no obeeix a una campanya de màrqueting, sinó a una persuasió de la seva autenticitat.

Després de saludar i beneir la ciutat de Roma i el món, tot just ser elegit Papa, va voler traslladar-se a Santa Marta amb un dels minibusos que feiem servir els cardenals, i va voler sopar amb els cardenals electors a Santa Marta. Va ser un so-

par molt agradable i sense cap protocol. Recordo que al final del sopar ens va dirigir unes paraules, dient-nos en acabar: «Que Déu els perdoni el que han fet amb mi». Perquè els cardenals electors tornàvem a casa, mentre que el cardenal Bergoglio ja no va tornar a casa, per haver estat escollit Bisbe de Roma i successor de Pere. Passat un temps en què el papa Francesc s'anava guanyant el cor de les persones del món, en una reunió dels bisbes de Catalunya amb el Papa, en les meves paraules de salutació, li vaig dir que Déu ja ens havia perdonat als cardenals ja que havíem encertat en l'elecció.

Seguim, si us sembla bé, un ordre, la primera encíclica del papa Francesc «La llum de la fe», una encíclica —s'ha dit— «escrita a quatre mans».

Aquesta encíclica ja estava molt avançada pel papa Benet XVI i Francesc es va limitar a acabar-la. Amb encert s'ha dit que és una encíclica «escrita a quatre mans», les dues de Benet i les dues de Francesc. Considero que ha estat un senyal digne de ser observat: la continuïtat en el ministeri de successors de Pere entre Benet XVI i Francesc al servei de l'Església. Francesc no va deixar de banda aquella encíclica iniciada i gairebé acabada per Benet, sinó que va voler completar-la i signar-la.

A la primera encíclica la va seguir una exhortació apostòlica, aquesta escrita pràcticament a dues mans, per ser molt personal del papa Francesc: «L'alegria de l'Evangelí». Crec que, en una audiència, el Papa us va comentar la seva alegria de tenir-la ja acabada. És realment la declaració programàtica del seu pontificat?

Aquest document, que consisteix en una exhortació apostòlica, sí que està plenament escrit per les dues mans de Francesc. Havia finalitzat l'octubre de 2012 l'assemblea sinodal convocada i presidida per Benet XVI dedicada a «La nova evangelització per a la transmissió de la fe» i, com és costum

després d'una assemblea del Sínode dels Bisbes, el Papa publica un document postsinodal que recull les propostes que li han ofert els pares sinodals en la respectiva assemblea sinodal. Per la renúncia de Benet XVI, el 28 de febrer de 2013, li va correspondre a Francesc preparar i publicar l'exhortació apostòlica, que per expressa voluntat del Papa no es va denominar «postsinodal», ja que com ell mateix em va dir en la meva primera audiència privada, el text de *L'alegria de l'Evangelí* (*Evangelii gaudium*), és més ampli que els continguts d'aquella assemblea sinodal de 2012.

Francesc va treballar aquest document durant el mes d'agost de 2013, en ple *ferragosto* romà. En la referida audiència privada, que em va concedir els primers dies de setembre, em va dir amb satisfacció que ja havia acabat la seva exhortació apostòlica i que incloïa un capítol dedicat a l'homília. Un Papa que no fa vacances i que les aprofita per treballar. *L'alegria de l'Evangelí* és el programa del seu pontificat i el programa de tota l'Església. Ho diu clarament des de l'inici del document i convida tota l'Església a posar-ho en pràctica.

La segona encíclica «Laudato si'» és molt personal del papa Francesc, tot i que ell mateix ha dit que ha tingut molts assessors o consultors, entre ells Leonardo Boff. Vós l'heu comparada, en la conferència que vàreu pronunciar a l'Ateneu Barcelonès, amb la «Pacem in terris» de sant Joan XXIII. Per què aquesta comparació, que el mateix Francesc estableix al començament de l'encíclica?

Sí, és veritat. He fet aquesta comparació perquè Francesc va molt més enllà de les encícliques habituals pel que fa als seus destinataris. Aquesta no és una carta dirigida només als catòlics, ni només als cristians; és una carta adreçada a tot-hom, a tots els que volen escoltar el seu missatge, perquè, com diu el Papa, el problema ecològic només es podrà resoldre si hi ha una implicació de tots. I Joan XXIII va fer el mateix amb

la seva encíclica *Pacem in terris*, dirigida a tots els homes i dones de bona voluntat. La raó d'aquesta coincidència penso que és deguda a l'esperit comú dels dos Papes i també als continguts de les dues encíclics, ja que tant l'ecologia com la pau al món són obra de tots i aquelles encíclics havien de dirigir-se a tothom.

S'ha dit que el papa Francesc ha introduït l'ecologia en la Doctrina Social de l'Església.

Penso que aquesta opinió és encertada, perquè l'encíclica no tracta només qüestions tècniques i científiques, sinó també, i diria que preferentment, de continguts ètics i socials de l'ecologia. Si bé és cert que Joan Pau II i Benet XVI ja van tractar sobre aquest tema, però no ho van fer amb una encíclica dedicada plenament a aquesta temàtica. Francesc ha enriquit la doctrina social de l'Església amb aquesta important i actualíssima encíclica.

S'ha dit també que és, alhora, una encíclica temàtica i social. Els problemes ecològics són també problemes socials. Potser és una de les aportacions originals d'un Papa molt social com ho és Francesc?

El papa Francesc a la seva encíclica *Laudato si'* ha tractat dels aspectes socials i ètics de l'ecologia. Qualsevol abús en el respecte a la naturalesa creada incideix negativament en la mateixa naturalesa i també en les persones, especialment en els pobres. Aquesta és una característica de l'encíclica que harmonitza molt bé amb la preocupació social del papa Francesc. Davant els seus ulls no hi dues crisis separades, una mediambiental i una altra de social. L'entorn natural i l'entorn humà es degraden junts. La salvaguarda de la terra com a «casa comuna» i l'amor als pobres es donen la mà. Quan no es respecten les exigències d'una ecologia integral, sorgeixen mals que afecten la convivència social, les persones que vivim

actualment i especialment les que vindran demà. La pregunta que batega des de la primera pàgina de l'encíclica és aquesta: quin tipus de món volem transmetre als que vindran després de nosaltres, als nens que estan creixent? El pecat ecològic és també un pecat social. El delictes ecològic és també un delictes social.

Creieu que l'encíclica ha pogut ajudar en els resultats —pel que sembla bastant plausibles— de la Conferència de París sobre el Clima del mes de desembre de l'any passat (2015)?

No sé en quina mesura, però estic segur que va influir. Aquesta encíclica ha caigut molt bé a tot el món, també al no creient. No hi ha dubte que és un document que molts dels participants de la Cimera de París sobre el Clima, celebrada al desembre de 2015, coneixien i valoraven. És curiós que la mateixa encíclica surt al pas dels congressos i conferències internacionals i dóna el seu consell perquè puguin arribar a conclusions que responguin a la imperiosa necessitat i urgència de salvaguardar el clima i l'univers. Francesc diu que les negociacions internacionals no poden avançar significativament a causa de la posició dels països que privilegien els seus interessos per sobre del bé comú global. Cal dir que els resultats d'aquella Cimera, sense ser òptims, han estat considerats com un pas important en el bon camí i vull pensar que el document del papa Francesc també va col·laborar en el resultat final. L'encíclica de Francesc ha estat molt ben acollida i molt valorada pels experts d'aquestes matèries. D'això n'he tingut major coneixement quan preparava el Congrés Internacional de «*Laudato si'* i Grans Ciutats». Tots els experts que com a president del patronat de la Fundació «Antoni Gaudí per a les Grans Ciutats» he consultat, coincideixen que s'ha de centrar el congrés en l'encíclica i que s'ha d'ajudar a posar en pràctica els seus continguts.

Aquesta encíclica de Francesc ha estat comparada amb la «Rerum Novarum», de Lleó XIII, perquè el que va fer aquest Papa en un moment d'un gran replantejament social, afrontant-lo de cara, ho ha fet Francesc amb un problema de tota la humanitat.

Sí, és veritat. És que la realitat social respecte al deteriorament de la nostra naturalesa és similar a la situació insostenible del problema obrer i la qüestió social que es vivia en temps de la *Rerum Novarum* de Lleó XIII. Aquell document va ser providencial per anar superant el problema social a la societat capitalista liberal. Lleó XIII va ser criticat i en ambients catòlics es van fer pregàries demanant la conversió del Papa. La reacció davant l'encíclica *Laudato si'* no ha estat així, si bé en algun ambient s'ha qüestionat si és propi d'un pontífex tractar aquest tema. La *Rerum Novarum* va iniciar un canvi en el problema obrer. Espero que la *Laudato si'* ho aconseguixi també en el problema ecològic que vivim.

El títol de l'encíclica és com una picada d'ullet a la figura de Francesc d'Assís, el germà universal. No creieu que Francesc, fent honor al seu nom pontífic, ens proposa recuperar una visió més franciscana del món per salvaguardar tota la creació?

Ho diu el mateix Papa. La figura i el missatge de la vida de Sant Francesc d'Assís és summament actual, perquè ha estimat i respectat l'obra creada per Déu. El *poverello* d'Assís es va sentir creació, component d'aquesta meravellosa obra de la qual l'home i la dona formen part i que a la llum del llibre del Gènesi han rebut del seu Creador un encàrrec important: tenir cura d'aquesta gran obra com a administradors. Per aquest motiu la fe cristiana pot ajudar molt a realitzar aquest encàrrec que tots hem rebut. El Papa es refereix a això, dient que la millor manera d'acabar amb la pretensió de l'home de ser un dominador absolut de la terra, és tornar a proposar la figura d'un Pare creador i senyor únic del món.

Encara que serà el tema d'una altra conversa, podeu donar-nos la vostra impressió general sobre l'Exhortació Apostòlica del papa Francesc «L'alegria de l'amor», publicada el 8 abril de 2016?

L'alegria de l'amor ha estat un document molt esperat. En els dos Sínodes de 2014 i 2015 dedicats per voluntat del papa Francesc a la família, vàrem fer un bon treball sinodal i vàrem oferir al Papa el nostre consell, un document de 94 apartats que tractaven pràcticament totes les qüestions actuals del matrimoni i de la família en les seves diverses situacions i en les diverses cultures del món. Però era només un consell, necessitàvem el document pontifici postsinodal que ja va arribar amb data de 19 de març de 2016, festivitat de sant Josep, membre de la Sagrada Família. La meva impressió general és que el Papa segueix molt les propostes que vàrem aprovar els dos Sínodes. Jo que he estat membre d'aquestes dues assemblees sinodals, llegint el document del papa Francesc sentia la lletra i la música d'aquells treballs sinodals. El document pontifici és realista, innovador i molt sinodal. Entrarem en més detalls quan toqui en les seves entrevistes.